

Проф. Мария Желязкова-Панайотова на 60 години

На 22 май 1988 година изтъкнатият учен и педагог, ръководителят на катедра „Полезни изкопаеми и геохимия“ при Софийския университет „Климент Охридски“, дългогодишният председател на Българското геоложко дружество проф. Мария Желязкова-Панайотова навърши 60 години.

Мария Желязкова-Панайотова е родена в Ямбол в прогресивно семейство на юрист. Гимназия завършва в родния си град, а после учи геология в Ленинградския държавен университет. След една година се премества в Московския държавен университет, където се дипломира през 1952 година. Същата година тя постъпва като асистент в катедрата по Полезни изкопаеми и геохимия към Софийския университет. От 1954 до 1958 г. е аспирант в Московския държавен университет и защитава кандидатска дисертация върху ултрабазитите и свързаните с тях полезни изкопаеми в района на с. Голямо Каменяне, Източни Родопи. След това е отново в катедрата по Полезни изкопаеми на Софийския университет, като до 1965 година е преподавател, а от 1965 до 1972 е доцент. Оттогава и досега е професор и ръководител на катедрата. Пътят на професор Желязкова като преподавател не е лек. В началото тя е един от двамата преподаватели в наскоро формираната катедра. Това налага освен практически занятия по минераграфия, шлик анализ и генетична минералогия да поеме

и курса по геохимия за тогавашните студенти картировачи. По-късно, вече на длъжността преподавател, необходимостта изисква да чете седем различни курса лекции: методи за търсене и проучване на полезни изкопаеми; кратък курс по полезни изкопаеми — за геолози; кратък курс по полезни изкопаеми — за геофизици; находища на рудни полезни изкопаеми; рудообразователни процеси; геохимия, минералогия и находища на редките разсеяни елементи. Всеки, който се е докосвал до преподавателското поприще, разбира колко труд, воля и енергия са необходими, за да се подготвят седем курса за толкова кратко време. Мария Желязкова-Панайотова успява. Нещо повече, курсът по геохимия, минералогия и находища на редките и разсеяни елементи се въвежда по нейна инициатива и за времето си е един от първите по рода си в световната преподавателска практика.

Още два от посочените курсове задържат и досега вниманието на Мария Желязкова-Панайотова. Това са курсовете по находища на рудни полезни изкопаеми и по находища на нерудни полезни изкопаеми, едни от фундаменталните курсове за специалност геология на Софийския университет. Тя издигна и двата курса на съвременен научно ниво, което намери много добър израз в излезлия неотдавна учебник по геология на рудните находища, написан в колектив с видните съветски изследователи В. И. Смирнов, А. И. Гинзбург, В. М. Григориев и Г. Ф. Яковлев.

Проф. Мария Желязкова-Панайотова отделя твърде много внимание за работа със студентите и извън аудиторията. Подготвила е много дипломанти, специализанти, аспиранти.

Научноизследователската работа на проф. Мария Желязкова-Панайотова е изключително целенасочена, системна и задълбочена. Тя е автор на повече от 80 научни публикации, болшинството от които са посветени на ултрабазитите в България и свързаните с тях полезни изкопаеми. Създадена е една стройна, напълно съвременна концепция за ултрабазитовите комплекси у нас и свързаните с тях минерални суровини. Изяснена е геоложката позиция на ултрабазитите, тяхната петрография, минералогия, химически особености, в т. ч. и елементите-примеси които те носят. Естествено продължение на тези изследвания са обобщенията върху ултрабазитите на Балканския полуостров, направени в сътрудничество с изследователи от Югославия и Гърция. Тяхната значимост далеч надхвърля границите на региона.

Много пълно, използвайки най-съвременни методи, са изучени полезните изкопаеми, свързани с ултрабазитите — хромшпинелиди, азбести, талк, вермикулити. На хромшпинелидите е посветена цяла поредица от работи, като са доказани нови разновидности, създадена е и нова, по-съвършена класификация за тях.

Изследванията върху геоложките условия на образуване и минералогията на азбестите носят безспорно на ювелирна прецизност и богата ерудиция.

Сега Мария Желязкова-Панайотова заедно със своите сътрудници работи върху талка и вермикулитите. По отношение на талка е направено много, като сигурно и тук ще се стигне до онова пълно и на съвременно ниво обобщение, което има вече за хромшпинелидите и азбестите. Работата по вермикулитите е още в началото си, но с присъщата на Мария Желязкова упоритост и системност тя провежда изследване и в тази област.

Проф. Мария Желязкова-Панайотова е изследовател с тънко чувство за практическата приложимост на научните постижения. Нейните изучавания доведоха до откриването на нов тип суровина — хром-никелови магнетити. Открити бяха също нови за страната волфрам-бисмутови скарнови орудавания в Рила, които са рядък феномен в природата. Проф. Мария Желязкова-Панайотова последователно защитава идеята за използване на ултрабазитите у нас като ценна комплексна суровина. Тя бе инициатор за изследването на нашите ултрабазити по принципно новата и напълно безотпадна технология на австрийската фирма „Рутнер“, при която се получава MgO , NiO , CoO , железен концентрат и суровина за стъklarската промишленост. Настоятелно и обосноваво защитава и редица други приложения на ултрабазитите — в строителството, в селското стопанство, в химията, в металургията и пр. По нейна инициатива и с нейното активно участие в началото на тази година се проведе Национална конференция на тема „Ултрабазитите и свързаните с тях полезни изкопаеми“.

Научните постижения на проф. Мария Желязкова-Панайотова се посрещат с интерес и висока оценка от международната геоложка общественост. С доклади тя участва в редица международни научни форуми: геоложките конгреси в Чехословакия, Канада, СССР; симпозиумите на Международната асоциация по генезис на рудните находища в Япония, България и СССР; конгреса на Международната минераложка асоциация в България; специализираните симпозиуми по ултрабазитите и офиолитовите комплекси в Китай, Гърция и пр. Член е на работната група на ЮНЕСКО по офиолитовите комплекси. Включена е в английската и американската енциклопедия „Кой какъв е?“, в Световната енциклопедия за биографии, в енциклопедията „Кой какъв е от жените в света“ и в енциклопедията „Кой какъв е в науката в Европа“.

Проф. Мария Желязкова-Панайотова е член на редица научни съвети в България: СНС по геология при ВАК, СНС по геология при ВЦНЗ, НС на НИПИ. Председател е на Националния съвет по геология, член е на Президиума на СНР. В продължение на 6 години бе председател на БГД, през което време неговата дейност значително се разшири.

Мария Желязкова-Панайотова е и активен общественик. В ученическите и студентските си години е деец на РМС, призната е за активен борец против фашизма и капитализма. Като преподавател е член на партийно бюро, на районен комитет на БКП и пр. И навсякъде тя работи всеотдайно, с високо чувство за отговорност и дълг. Дейността ѝ е отличена с редица ордени и медали: „За народна свобода“ — II ст., „9-ти септември“ — II ст., „Народен орден на труда“ — златен, „Климент Охридски“ — I ст., „100 години българска геология“ и др.

Желаем на проф. Мария Желязкова-Панайотова здраве, сили и нови успехи в науката и в живота.

Доц. Б. Кольковски

Академик В. И. Вернадски и съвременността

Сто двадесет и пет годишнината от рождението на знаменития руски и съветски учен-енциклопедист, организатор на науката и хуманист Владимир Иванович Вернадски (1863—1945) бе отбелязана с юбилейни чествувания в СССР и някои други страни. Вернадски не само развива такива науки като минералогията и геохимията, но и създава редица нови научни направления, като биогеохимия, учение за биосферата и за ноосферата. Незаменим е неговият принос за развитието на радиogeологията, метеоритиката, историята и методологията на научното познание. Той разработва учението за симетрията, като подчертава неговата всеобхватност като диалектически научен подход. Ученият проявява неистощима организаторска енергия, участвайки във формирането на много

нови комисии и комитети, някои от които по-късно се трансформират в самостоятелни научни звена. Дълго време той ръководи Комисията за естествените производителни сили, а след ВОСР става организатор и пръв президент на Украинската академия на науките. Възгледите му върху една космоизация на науката, както и философските му мисли го представят като натуралист, който е надхвърлил мащабите на своето време.

На 26 май 1988 година в Дома на светската наука в София се проведе юбилейна научна сесия, свързана с жизнения и творческия път на академик Вернадски. Организатори на мероприятияето бяха Българската академия на науките, Съюзът на научните работници в България, Софийският университет „Климент Охридски“, Комитетът по